

אופקים חדשים לתפילה הנשית

עינת רמון

עליזה לביא, תפילת נשים – פסיפס נשי של תפילות וסיפורים, ידיעות אחרונות / ספרי חמד, 310 עמ'.

דפר תפילות זה נועד לנשים יהודיות-אורתודוקסיות – אך שמו מטעה, שכן כותרתו היא 'תפילת נשים' סתם. ומשום כך, כאשה המוסמכת לרבנות (מסורתית-קונסרבטיבית בישראל), לא יכולתי שלא לגשת אליו ללא אמביוולנטיות עמוקה, הנובעת מן ההדרה הברורה והמכוונת של העורכת את קולותיה ותפילותיהן של נשים תיות לא-אורתודוקסיות מהכרך הזה.

הדרה זו אופיינית כמעט לכל המפעלים הרתיים-פמיניסטיים, הסובבים סביב פורום 'קולך', שהעורכת חברה בו. עליפי אסופה זו, המרשימה לעצמה, כאילו לא התקיימו מעולם נשים יהודיות קונסרבטיביות, רפורמיות וחילוניות. כאילו מעולם לא באה לעולם יצירתן הליטורגית העשירה. ומשום כך אין זכר כאן לקובץ התפילות המרשים של המשוררת היהודיה-אמריקנית מרשה פלק, שהשפעתה על לשון התפילה והתיאולוגיה הפמיניסטית בימינו מכרעת. כך גם צורמת מאוד ההתעלמות משירתן של משוררות עבריות-חילוניות בישראל – כחנה סנש, אסתר ראב, לאה גולדברג, יונה וולך ועוד – שיש בה שירי תפילה, המפרשים מחדש את מטבעות התפילה המסורתית בישראל. מובן מאילו שעליפי ספר זה כאילו מעולם לא

נתקיימו סידורים קונסרבטיביים ורפורמיים שלפיהם אומרים המתפללים, גברים ונשים כאחד, "ברוך שעשני בצלמו", במקום "ברוך שלא עשני אשה" (לגברים) ו"שעשני כרצונו" (לנשים).

לקולות הרבים והמרובים הללו, שיצרו את האקלים התרבותי-הפתוח לפמיניזם, אשר הביא את העורכת לקבץ תפילות נשים מהדרות הקודמים ולפרסמן – אין בכרך זה זכר. התסכול הנובע מהכרה זו כרוך בשאלה מי יביא סוף סוף לשינוי בתודעה הדתית-אורתודוקסית בארץ, ומי ישים קץ להדרה המודעת של קולותיהם של רוב היהודים הדתיים בעולם היהודי כיום, שתפילתם/תפילתן זכה ככל התפילות וכל חטאם/חטאן הוא בכפירתם בסמכויות ההלכתיות האורתודוקסיות.

מעבר למגבלה מוסרית כואבת ומכאיבה זו, הרי שהקובץ שלפנינו מעניין ומרשים ומביא בפני הקוראת/מתפללת מקורות עלומים שנתגלו, ובהם תפילות של ולמען נשים שנכתבו לאורך הדורות. הספר מוגש לקוראת/בוצאה עממית, אך ללא הקרבה ניכרת של האיכויות הדייקניות המאפיינות עבודה מחקרית. כך יכולה הקוראת לעקוב אחר איתורם ואיפיונם הטקסטואלי של המקורות המרתקים הנגלים לעינינו.

לקט מגוון

Aliza Lavie
ילידת 1964
מרצה לתקשורת
באוניברסיטת בראון

העורכת, עליזה לביא, ליקטה מתוך כתיבייך מאסופות שונות, מספרי הלכה ומספרי זיכרונות, תפילות הנוגעות לחיי נשים יהודיות. התפילות עוסקות במגוון רחב של תפקודי האשה במסגרת החברה המסורתית: תפילות הנוגעות להשכמה לעמל היום-יום, לפוריות, להולדת בנים זכרים (תפילות המבקשות הולדת בנות אינן כלולות בכרך זה), תפילות לרגל בת-מצווה (ואגב כך-מציינת המחברת מהם הנהוגים המקובלים הלכתיים, בנוגע לחגיגת בת המצווה בקהילה האורתודוקסית), תפילות למיילדות ולילודות, לחגים העבריים, לטבילה במקווה וכיו"ב.

העורכת מקפידה להביא לפנינו לקט המתפרש על מגוון רחב מאוד של נשים, מתפילות חנה בספר שמואל א' דרך תקופת הגאונים (המאה התשיעית) ועד ימינו, במגוון עדתי רחב ביותר. כך נמצא כאן תפילות מכורדיסטאן, מאיטליה, ממרוקו, מבגדאד ומפולין – תפילות שנכתבו על-ידי גברים ונשים המתורגמות מלדינו, מיידיש ומשפות נוספות.

התפילות החדשות ביותר, בנות זמננו הן תפילותיהן של נשים אורתודוקסיות מודרניות בישראל, נשים כרות לזר, חברת קיבוץ סעד, והחוקרת יעל לויז מירושלים. תפילות אלו חורגות מהתבנית המסורתית של ה'תחינות' (תפילות לשלום בני הבית, שהיו נהוגות בקרב נשים יהודיות במזרח-אירופה במאות הקודמות) והן עוסקות בנושאים פמיניסטיים מובהקים: תפילה לנשים בגיל המעבר, תחינה לבת עם קבלת המחזור, תחינה לאשה קודם תלמוד תורה ותפילה על בנות ישראל שנרצחו בידי בני זוגן.

בספר כלולה גם תפילת גשם, שנועדה לקבוצת נשים המתכנסת לצורך תפילה, אשר נכתבה בעקבות תפילות גשם דומות הנפוצות בבתי הכנסת הקונסרבטיביים והרפורמיים. טקסטים חדשניים אלו מדגישים את האופקים החדשים שנשים אורתודוקסיות-פמיניסטיות נחשפות אליהם, הפותחים מעיינות רעננים של יצירה ותפילה דתית-נשית. מן הסתם יש לשער שלקט זה אכן יהווה נספה לתפילות לעת מצוא, אשר ישלים את סידור התפילות ירחיב את לשון התפילה האורתודוקסית, הוועקת להידוש ולרענן. ■

ד"ר עינת רמון היא רבנית מסורתית (קונסרבטיבית), מרצה ללימודי האשה והיהדות ודיקן במעל של בית המדרש לרבנים ע"ש שטרס בירושלים.